

10-26-2020

THE INFLUENCE OF GAMES ON THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL AND PHYSICAL ACTIVITY FOR PRESCHOOL CHILDREN

Amirbek Aminovich Ikromov
independent researcher, BSU

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/buxdu>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Ikromov, Amirbek Aminovich (2020) "THE INFLUENCE OF GAMES ON THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL AND PHYSICAL ACTIVITY FOR PRESCHOOL CHILDREN," *Scientific reports of Bukhara State University*. Vol. 3 : Iss. 4 , Article 11.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/buxdu/vol3/iss4/11>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific reports of Bukhara State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

PEDAGOGIKA

АДАБИЁТЛАР

1. <<https://lex.uz/docs/3715064>> - O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 27.04.2018 yildagi 311-sonli "Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Nanotexnologiyalarni rivojlantirish markazini tashkil etish to'g'risida"gi qarori.
2. **Kobayasi N.** Vvedenie v nanotexnologiyu / Per. s yaponsk. - M.: BINOM, 2008.
3. **Muqimov K.M.** Mitti bunyodkorlar yoxud nanotexnologiyalar nima?: maktab o'quvchilari va talabalar uchun o'quv qo'llanma. - T.: Kamalak, 2017. - 144 b.
4. **Razumovskaya I.V.** Programma elektivnogo kursa «Na-notexnologiya». Programmi elektivnix kursov: Fizika. Profilnoe obuchenie. - M.: Drofa, 2006.
5. **Stevens S., Sutherland L. M. and Krajcik J. S.,** (2009), The big ideas of nanoscale science and engineering: A guidebook for secondary teachers, Arlington, VA: NSTA Press.
6. **Shigareva Ye.N.** Metodika izucheniya osnov sovremennix texnologiy v usloviyax dopolnitelnogo obrazvaniya shkolnikov: ucheb.-metod. posobie. - Kirov: Izd-vo VyatGGU, 2013. -87 s.

УДК: 373.6/9:681.14

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI INTELLEKTUAL VA JISMONIY SALOHİYATINI TAKOMILLASHTIRISHDA O'YINLARNING AHAMIYATI

ВЛИЯНИЕ ИГР НА РАЗВИТИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ И ФИЗИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ДЛЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

THE INFLUENCE OF GAMES ON THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL AND PHYSICAL ACTIVITY FOR PRESCHOOL CHILDREN

Ikromov Amirbek Aminovich

BuxDU mustaqil izlanuvchisi

Ikromov Amirbek Aminovich

independent researcher, BSU

Tayanch so'zlar: O'yin, mantiqiy o'yin, maktabgacha ta'lim, aqliy rivojlanish, hissiy rivojlanish, ruhiy jarayon, tarbiyalanuvchi, izchil nutq, miya faoliyati, virtual dunyo, o'yinchoqlar.

Ключевые слова: Игра, логическая игра, дошкольное образование, умственное развитие, эмоциональное развитие, духовное развитие, духовный процесс, последовательная речь, мозговая активность, виртуальный мир, игрушки.

Key words: Games, logical games, preschool, mental development, emotional development, mental process, educatee, coherent speech, brain activity, virtual world, toys.

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida o'yinlarning ahamiyati ilmiy bayon etilgan. Shuningdek, bolaning fe'l-atvori u bilan xarakterli harakatga o'qituvchi nafaqat mustaqil o'yinlar orqali, balki bolaning o'yin jarayoniga qiziqishi, yangi imtiyozlar berishi, ushbu vaziyat bilan bog'liq yangi so'zlar va iboralarni kiritish maqola ilmiyligini oshirishda xizmat qiladi.

В данной статье изложена научная роль игр в развитии детей дошкольного возраста. Также статья служит для добавления учителя не только играть в независимые игры с ребёнком, но также стимулировать интерес ребенка к игре, давать ему новые привилегии и, кроме того, служит для добавления новых слов и фраз, связанных с проблемой.

This article outlines the scientific role of games in the development of preschool children. The character of the child is also influenced by the teacher's ability not only to play independent games, but also to stimulate the child's interest in the game, to give him new privileges, and furthermore serves adding new words and phrases related to the problem.

Kirish. Har bir sohadagi o'zgarishlar yurt ravnaqi, el umidi uchun xizmat qilar ekan, maktabgacha ta'lim sohasi ham bu yo'lda yetakchi sohalar qatoriga kiradi. Inson yuksalishining ilk bosqichi, jamiyat bilan ilk tanishishda hisoblangan maktabgacha ta'limning jahon andozalariga mosligini ta'minlash, uning hozirgi rivojlanib borayotgan asr uchun talabga javob beruvchi muassasaga aylantirish shu soha xodimlari oldida turgan asosiy vazifalardan hisoblanadi. Xususan, maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, maktabgacha ta'lim muassasalari tarmog'ini kengaytirish, malakali pedagog kadrlar bilan ta'minlash, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari va texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish maqsadida "2017-2021- yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 30.09.2018 yil 3955-sonli qarori ushbu soha davlatimizning kelajagi uchun juda muhim va birinchi darajali ekanligini bildiradi.

Yosh bolalarning ta'lim va tarbiya olishidagi asosiy metodlardan biri bu o'yindir. O'yin maktabgacha bolalik davridagi yetakchi faoliyatdir. O'yinlarda bolalarning tasavvurini boyitishning asosiy shakli rolli o'yinlarni tashkil etish hisoblanadi. Rolli o'yin elementlari erta bolalikdan paydo bo'la boshlaydi. Rolli o'yinlarda bolalar kattalar bilan birga hayotga bo'lgan istaklarini qondiradilar va maxsus-o'ynoqi shaklda ular kattalarning munosabatlari va ish faoliyatini qayta yaratadilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin yetakchi faoliyatga aylanadi, ammo hozirgi zamon bolalari, odatda, ko'p vaqtini uni ko'ngil ochish o'yinlariga sarflaganligi uchun emas, balki o'yin bola ruhiyatida sifat jihatidan o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. O'yin harakati ramziy xususiyatga ega bo'lib, unda bola ongining psixologik funksiyalari yaqqol namoyon bo'ladi.

O'yin harakati, uning o'rnini bosadigan alternativ predmetlar, ular bilan almashtirilgan sub'yekt kabi harakat qilish imkoniyatini beradi. Shuning uchun - bola ushbu sub'yektga o'z nomini berish va unga ma'lum xususiyatlarni qo'shish orqali predmetning ba'zi xususiyatlarini hisobga oladi. Bunday predmetlar tanlashda maktabgacha yoshda bo'lgan bolalarning fikrlashi buyumlar bilan bo'lgan munosabatda yaqqol ko'zga tashlanadi.

O'yin mashg'ulotlarida, maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyalanuvchilari nafaqat predmetlarni almashtiradi, balki ma'lum bir rolni oladi va unga muvofiq harakat qilishni boshlaydi.

O'yin davomida bola uchun birinchi marta mehnat, uy xo'jaligi faoliyati, odamlar o'rtasida huquqlar va majburiyatlar mavjud bo'lgan jarayonlardagi munosabatlar ochiladi.

Bolaning aqliy rivojlanishida o'yinning roli. O'yin faoliyati davrida bolaning aqliy fazilatlarini va shaxsiy xususiyatlarini jadal rivojlanadi va shakllanadi. O'yinda turli xil faoliyatlar mujassamlashadi, keyinchalik har bir faoliyat turi mustaqil ravishda o'z ma'nosiga ega bo'ladi. O'yin faoliyati ruhiy jarayonlarning ham shakllanishiga ta'sir qiladi. Ayrim o'yin turlari bolalarning barcha bo'g'inlariga mos kelishi mumkin, ya'ni jismoniy sifatlarni yaxlit holda tarbiyalashga qaratilgan o'yinlar ham borki, ularda turli jismoniy sifatlarni ketma-ket rivojlanishi mumkin. O'yinlardagi bunday izchillik bolaning bilim saviyasi, turmush tajribasini kengayishi, uning katta yoshdagi odamlarning turmushiga chuqurroq kirib borishi bilan bog'liqdir.

Darhaqiqat, o'yinlarning oddiydan murakkabga tomon o'sishi turmushning tobora yangi qirralarini aks ettirish bilan cheklanib qolmay, muayyan o'yinning o'ziga xos boshqa ko'rinishlari bilan boyishi sababli ham amalga oshadi.

Pedagog olimlarning olib borgan tadqiqotlarida bolalar o'yin turlariga alohida e'tibor qaratadi. Uzoq muddat davom etadigan o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalar o'yinlarining yuqori bosqichidir. Katta guruh yoshidagi bolalar o'yinlariga to'g'ri rahbarlik qilinsa, ularning mustahkam jamoasi yuzaga keladi. Rolli o'yinlarda bolalar har xil vositalardan foydalanadilar. O'yin jarayonida ular ba'zi bir narsalarni xohlaganicha nomlab, faraz qilib o'ynaydilar. Taniqli pedagog olimlarning olib borgan tadqiqotlariga ko'ra, bolalar o'yinlariga har tomonlama to'g'ri rahbarlik qilish orqali ularga o'yinning mazmuni, tashkil etilishi, tuzilishi bolalar o'rtasidagi axloqiy munosabatlar, o'yinlarning rivojlanib, takomillashib borishiga ta'sirini ko'rish mumkin.

PEDAGOGIKA

Shunda, bolada mustaqil fikrlash va xotirani shakllantirish boshlanadi. O'yin sharoitida bolalar boshqa sharoitlarga (boshqa tadbirlarga) nisbatan yaxshiroq diqqatni jamlaydilar va ko'proq eslaydilar.

O'yinda bolaga ongli maqsad (diqqatni jamlash, eslab qolish) nisbatan ilgari va osonroq bo'ladi. O'yin shartlarining o'zi boladan o'yin vaziyatiga kiritilgan predmetlarga, harakatlarning mazmuniga va syujetiga e'tiborini qaratishni talab qiladi.

O'yin holati va undagi harakatlar bolaning aqliy faoliyatining rivojlanishiga doimiy ta'sir qiladi. O'yinda maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyalanuvchilari almashtiriladigan predmetlar bilan harakat qilishni o'rganadi va keyin o'z navbatida shu predmetlar bolaning mustaqil fikrlashiga asos bo'ladi. Shu asosda bola haqiqiy mavzu haqida o'ylashni o'rganadi. Sekin-asta ob'ektlar bilan o'yin harakatlari minimallasadi va bola ob'yekt haqida o'ylashni va u bilan aqliy ravishda harakat qilishni o'rganadi.

Shunday qilib, o'yin katta darajada maktabgacha yoshdagi bolalarning asta-sekin fikrlar nuqtayi nazaridan fikrlash tarziga o'tishiga juda katta hissa qo'shadi.

O'yin estetik tarbiyaga ham ta'sir qiladi. Yorqin chiroyli o'yinchoqlar bolalarni o'ziga jalb qiladi va ular bilan o'ynash uchun sun'iy ravishda yaratilgan istakni uyg'otadi.

Kompyuter o'yinlari. Bolalarning o'yin davomida eng yaxshi o'rganishlari haqiqati qadim zamonlardan beri ma'lum bo'lgan. Ammo zamonaviy o'g'il va qizlarning o'ynagan ko'plab o'yinlari oldingi avlod bolalarining o'yin-kulgisiga kam o'xshaydi: Internet bilan bog'liq turli xil elektron o'yinlar juda ko'p.

Bolaning qobiliyatini rivojlantirish uchun ko'plab o'yinlar mavjud, masalan, yozishni, sanashni, tillarni o'rgatish. Virtual sherik bilan siz hatto shashka, shaxmat va domino o'ynashingiz mumkin, garchi buni ota-onasi bilan o'ynagani yaxshiroqdir. Mantiqiy o'yinlar davomida diqqat, fikrlash, xotira va reaksiya rivojlanadi. Ushbu o'yinlarni yosh bola bilan birga shug'ullanish tavsiya etiladi, ular albatta ota-ona va bola o'rtasidagi munosabatga o'zining ijobiy ta'sirini o'tkazadi.

Ammo bolaning ruhiyatiga zarar etkazadigan o'yinlar mavjud. Bularning barchasi "otishchilar", "urush o'yinlari", "tanklar", "poygalar", "janglar". Hozirgi kunda qon va qotilliklar bilan haqqoniy grafika asosida yaratilgan ko'plab o'yinlar mavjud. Bola ularni o'ynab, erta yoshdan qurol va shafqatsizlik dunyosini o'rganadi, bu ham xarakterga, ham ruhiyatiga salbiy ta'sir qiladi. Vaqt o'tishi bilan o'yinlar boladahi haqiqat tuyg'usini yo'qotib, virtual dunyodagi jasadlar va yirtqich hayvonlar dunyosiga tushib qolishni boshlaydi:

boladagi o'zini saqlab qolish hissiyotikuchsizlanadi, chunki u o'zini qahramon bilan bog'laydi va qahramon bir nechta hayotga ega va ko'chada bola ikkilanmasdan daraxtdan daraxtga sakrab chiqadi - qahramon buni osonlikcha bajaradi;

bola nizolarni imtiyozlar va suhbatlar orqali hal qilishni o'rganmaydi, chunki virtual o'yinlarda hamma narsa kuch bilan hal qilinadi;

o'yin qahramonlari o'zlarining shafqatsiz harakatlari uchun jazolanmaydilar: Bola real hayotda ham nizolarni kuch bilan hal qilib va bu ishiga hech qanday javobgarlikka tortilmasligiga ishonadi.

Fermada yerlarini sug'orayotgan yoki go'zallik salonini boshqarayotgan qiz ham xavf ostida: kompyuter o'yinlari biror narsa qilish istagini yo'qotadi. Qizaloqlar sichqonchani bir necha marta bosishi bilan tamom, siz go'zalsiz, ferma foyda ko'radi, virtual kuchukcha boqiladi va baxtli bo'ladi. Kelajakda bu narsa birinchi martadan biror qilingan harakatda bitmaganda bolalarda tushkunlikka va psixikasiga salbiy sabab bo'lishi mumkin.

Bolaning nutqini rivojlantirishga o'yinning ta'siri: O'yin bolaning nutqini rivojlantirishga juda katta ta'sir ko'rsatadi. O'yin holati unga kiritilgan har bir boladan, og'zaki muloqotning ma'lum darajadagi rivojlanishini talab qiladi. Agar bola o'yin jarayoni bilan bog'liq o'z xohish-istaklarini aniq ifoda eta olmasa, u o'z tengdoshlarining og'zaki ko'rsatmalarini tushuna olmasa, u qolgan bolalarga xalaqit beradi, buning natijasida u o'yindan chetlatilishi mumkin va kelajakda unga qabul qilinmaydi. Bu bolaning so'z boyligi va bog'langan nutqini rivojlantirishni rag'batlantiradigan tengdoshlar bilan muloqot qilish zaruratini tug'diradi.

O'yin, yetakchi faoliyat sifatida, nutqning ishora funksiyasini rivojlantirish uchun alohida ahamiyatga ega. Bu bola psixikasining barcha tomonlarini qamrab oladi va namoyon qiladi. Nutqning ishora funksiyasini assilyatsiya qilish barcha aqliy funksiyalarni tubdan qayta

qurishga olib keladi. O'yinda uning rivojlanishi ba'zi predmetlarni almashtirish orqali amalga oshiriladi, boshqalari bilan - almashtiriladigan predmetlar yetishmayotgan predmetlarning belgisi sifatida ishlaydi. Belgilar voqelikning har qanday elementi bo'lishi mumkin. Mavjud bo'lmagan va almashtiriladigan sub'ektning nomi, xuddi shu so'z bilan, bolani sub'ektning ma'lum xususiyatlariga yo'naltiradi, ular almashtirish orqali yangi usulda tushuniladi. Shunday qilib, bilimga yana bir yo'l ochiladi. Bundan tashqari, o'rnida qo'llangan predmetlar mavzu va so'z o'rtasidagi bog'liqlik bilan vositachilik qiladi va og'zaki tarkibni yangi shaklga o'zgartiradi.

O'yinda bola ikki xilli o'ziga xos belgilarni tushunadi: sezgir tabiatida belgilangan predmet bilan kam farqlanadigan individual an'anaviy belgilar, sezgi xususiyatlari ob'ektga vizual ravishda yaqin bo'lgan belgilar. Shaxsiy belgilar o'yinda yetishmayotgan predmetlarni ob'ektning o'rnini bosadigan funksiyalarini oladi. Mavzu-belgining yaqinlik darajasi, yetishmayotgan predmet mavzuni almashtirish nutqning ishora funksiyasini rivojlantirishga yordam beradi. Aloqadorligi mavjud: "mavzu", "uning belgisi" "uningnomi" so'zning semantik tomonini belgi sifatida boyitadi.

Almashtirish harakati bolalarda ob'yektlar bilan erkin muomala qilish va ulardan nafaqat hayotning birinchi yillarida o'rganilgan sifatda foydalanish, balki boshqa yo'l bilan ham foydalanishga yordam beradi (toza ro'molcha, siz uni bandaj sifatida ishlatishingiz yoki almashtirishingiz mumkin).

Bundan tashqari, o'yinda ishlatiladigan predmetlar bilan, bola tez-tez takrorlanadigan aloqaga kirishadi, buning natijasida ular osonlik bilan seziladi va eslab qolinadi, chunki har bir ob'ekt o'z nomiga ega va o'z fe'l-atvori u bilan xarakterli harakatga xosdir.

So'z bola uchun haqiqatning bir qismidir. Bu puxta o'ylangan o'yin muhiti tufayli ularning nutqini rag'batlantirish, bolalarni o'yinchoqlar, narsalar, o'yin faoliyatini qo'llab-quvvatlaydigan va rivojlantiradigan va shunga mos ravishda bolaning so'zlari va nutqini boyitadigan mehnat qurollari bilan ta'minlash qanchalik muhimligini ko'rsatadi. Nutqni rivojlantirishda kattalar katta rol o'ynaydi. O'qituvchi nafaqat mustaqil o'yinlar uchun muhitni yaratadi, balki o'yin jarayoniga qiziqishi, bolalarga yangi imtiyozlar berishi, ushbu vaziyat bilan bog'liq yangi so'zlar va iboralarni kiritish orqali ularning so'z boyligini kengaytirishi, shuningdek, bolalar bilan o'yinlar haqida gaplashishi kerakligi va ularning nutqiga ta'sir qilishi lozim.

O'yin o'ynayotgan bola yolg'iz o'zi o'ynaganida ham, hatto gapirishga turtki bermaydigan predmetlar bilan ham (masalan, ob'ektlarni boshqarishda) doimo gapiradi.

Harakatli o'yinlarga alohida e'tibor berish kerak. Bu bolalar tomonidan muayyan qoidalarni, ayniqsa maktabgacha yoshdagi (3-4 yosh) bolalar uchun qiyinlashtiriladigan qoidalarni bajarish va ularga rioya qilishni anglatadi. Bu yerda tilni rivojlantirishning asosiy yo'li bolalarga o'yin qoidalarini tushuntirish va qayta tushuntirish, ularni amalga oshirish shartlarini bolalar bilan birgalikda muhokama qilishdir.

Harakatli o'yinlar ijobiy hissiy kayfiyatni yaratadi. Harakat aktivligi miya faoliyatini yaxshilaydi.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarga o'yin qoidalarini o'zlari aytib berishlariga imkon berish yaxshidir. Shuningdek, u barcha ishtirok etayotgan bolalarga taqdim etilishi kerak, o'yinlar qanday o'tganligi haqida gaplashish, ularning mazmuni va natijalarini muhokama qilish lozim.

O'yin murakkab harakatlar orqali amalga oshiriladi, ular nutqni o'z ichiga oladi. Kattalar hayotini harakatlar va nutqda aks ettirish, bola unga hissiy jihatdan javob beradi, u bilimlar bilan ishlaydi, ularni aniqlaydi va boyitadi.

Harakatli o'yinlarda ijobiy xarakter fazilatlarini namoyon bo'ladi: sheriklik, sezgirlik, halollik.

Didaktik va rivojlanish o'yinlari - bu bolalarning dunyo haqidagi g'oyalarini kengaytirish, chuqurlashtirish, tizimlashtirish, bilim qiziqishlari va bilim qobiliyatlarini rivojlantirish, hissiy qobiliyatlarni rivojlantirishga, sezgi va idrok jarayonlari bolaning atrof-muhit haqidagi bilimlar markaziga qaratilgan o'yinlar. Shuningdek, ular bolalar nutqini rivojlantiradilar: lug'atni to'ldirish va faollashtirish, izchil nutq va o'z fikrlarini to'g'ri ifoda etish qobiliyatini shakllantiradi. Shunday qilib, didaktik va o'quv o'yinlari bolaning shaxsiyatini har tomonlama rivojlantirish vositasi sifatida xizmat qiladi.

PEDAGOGIKA

Tajribani o'zlashtirish bolalarning rivojlanishi orqali yuzaga keladi: mustaqillik, faollik, tashabbuskorlik, tashkiliy ko'nikmalar.

O'yinlarda bolalarning ayrim individual tipologik xususiyatlari erta paydo bo'ladi. Buni bolalar muhitida yetakchilarning namoyon bo'lishi, hamda, uyatchan, bezovtalanadigan bolalarni ham kuzatish mumkin.

Xulosa. Shunday qilib, o'yin butun ruhiy holatni va bolaning shaxsiyatini rivojlantirishning universal vositasidir. O'yin maktabgacha yoshdagi bolalik davridagi yetakchi faoliyat sifatida bolaning jismoniy, aqliy, hissiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, u psixikaning kognitiv jarayonlarini shakllantirishga, mehnat, uy va ta'lim faoliyatini rivojlantirishga, aksariyat aqliy jarayonlarning ongi va mustaqilligiga: xotira, e'tibor, idrokka juda katta hissasini qo'shadi. O'yin - bu shaxsiyat va axloqning kuchli irodali fazilatlarining kelib chiqishi va shakllanishi. O'yin nutq funksiyalarini rivojlantirishga, shuningdek, uning grammatik tuzilishiga va albatta, lug'atning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi - ob'yektlarning nomi, ularning xususiyatlari, ishlash usullari tufayli uni kengaytirish, chuqurlashtirish va takomillashtirishga sabachi bo'ladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin - bu atrofidagi dunyoni uning barcha ko'rinishlarida bilish usulidir.

ADABIYOTLAR

1. **Abdullayev M.** Sport mahoratini oshirish (engil atletika). – T.: Cho'lpon, 2019. – B. 472.
 2. **Davletshin M.G.** Qobiliyat va uni diagnostikasi. – T.: O'qituvchi, 1997. – B. 134.
<http://www.iat.uni-leipzig.de/>; <https://www.ssis.com>;
www.ausport.gov.au; <https://ru.wikipedia.org/wiki/>;
 3. **Karimov I.A.** Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008. – B. 56
 4. **Keneman A.V., Xuxlayeva D.V.** Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni jismoniy tarbiyalash nazariyasi metodikasi. – T.: O'qituvchi, 1988. – B.157.
 5. **Ne'matov B.I.** Bolalarni to'siqlar osha yugurishga o'rgatish. Uslubiy tavsiya. – T.: O'zDJTI, 2011. – B. 40.
 6. **Choriyev T.** Til va nutq o'stirish metodikasi. – Buxoro: Buxoro davlat universiteti, 2007. – B. 210.
-